

QISHLOQ HUDUDLARIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Abdugʻaniyev Islombek Olimjon oʻgʻli

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy tezisda qishloq hududlarida agroturizmni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligi, tarmoqning qishloq xoʻjaligi ishlab chiqaruvchilari daromadlarini diversifikatsiya qilishdagi oʻrni hamda hududiy barqaror rivojlanishga taʼsiri tadqiq etilgan. Anʼanaviy dehqonchilik va chorvachilik bilan bir qatorda sayyohlik xizmatlarini koʻrsatish orqali fermer xoʻjaliklarining moliyaviy barqarorligini taʼminlash, qishloq joylarida yangi ish oʻrinlarini yaratish va hosilni vositachilarsiz sotish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, agroturizm infratuzilmasini takomillashtirish, soliq va kredit imtiyozlarini tatbiq etish hamda integratsiyalashgan agroturistik marshrutlarni shakllantirish boʻyicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit soʻzlar: agroturizm, iqtisodiy samaradorlik, qishloq hududlari, fermer xoʻjaliklari, daromadlarni diversifikatsiya qilish, mehmondoʻstlik xizmatlari, mahalliy infratuzilma, agrosanoat integratsiyasi.

Аннотация. В данных научных тезисах исследована экономическая эффективность развития агротуризма в сельской местности, его роль в диверсификации доходов сельскохозяйственных производителей и влияние на устойчивое развитие территорий. Проанализированы механизмы обеспечения финансовой устойчивости фермерских хозяйств за счет оказания туристических услуг наряду с традиционным земледелием, создания новых рабочих мест на селе и реализации сельхозпродукции без посредников. Разработаны научно-практические предложения по совершенствованию инфраструктуры агротуризма, применению налоговых и кредитных льгот, а также формированию интегрированных агротуристических маршрутов.

Ключевые слова: агротуризм, экономическая эффективность, сельские территории, фермерские хозяйства, диверсификация доходов, сфера гостеприимства, местная инфраструктура.

Abstract. This research thesis examines the economic efficiency of developing agritourism in rural areas, its role in diversifying farm income, and its impact on regional sustainable development. It analyzes mechanisms for ensuring the financial resilience of agricultural enterprises by combining agricultural production with hospitality services, creating rural employment, and selling produce directly without intermediaries. Practical recommendations are formulated to upgrade rural tourism infrastructure, introduce targeted fiscal incentives, and design integrated agritourism routes.

Keywords: agritourism, economic efficiency, rural areas, farming enterprises, income diversification, hospitality services, rural infrastructure, agro-industrial integration.

Kirish va mavzuning dolzarbligi

Qishloq hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan rivojlantirish, aholi bandligini oshirish va yashash sharoitlarini yaxshilash milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Hozirgi sharoitda faqat an'anaviy qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish hisobiga qishloq aholisi daromadlarini jadal oshirish birmuncha cheklangan. Bunga yer va suv resurslarining yetishmasligi, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining mavsumiyligi hamda mahsulot tannarxining ob-havo omillariga yuqori darajada bog'liqligi sabab bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, qishloq xo'jaligi faoliyatini boshqa daromad keltiruvchi sohalar, xususan, xizmat ko'rsatish va sayyohlik tarmog'i bilan integratsiya qilish zarurati tug'ilmoqda. Agroturizm qishloq hududlarida fermer va dehqon xo'jaliklari bazasida sayyohlarga dam olish, qishloq hayoti bilan tanishish, hosil yig'imida ishtirok etish va milliy taomlarni tatib ko'rish imkoniyatini beruvchi istiqbolli iqtisodiy drayver hisoblanadi. "O'zbekiston —

2030” strategiyasida ham turizm sohasini diversifikatsiya qilish, hududlarning o‘ziga xos imkoniyatlarini ishga solish orqali qishloqlarda qo‘shimcha ish o‘rinlarini yaratish vazifasi belgilab qo‘yilgan. Binobarin, agroturizmni rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish va uni rag‘batlantirish yo‘llarini aniqlash dolzarb ilmiy vazifa sanaladi.

Agroturizmning iqtisodiy mohiyati va shakllari

Agroturizm — bu qishloq xo‘jaligi korxonalari va fermer xo‘jaliklari tomonidan o‘z faoliyat turini kengaytirgan holda shahar aholisi va xorijiy sayyohlarga qishloq sharoitida rekreatsiya, ta’limiy va gastronomik xizmatlar ko‘rsatishidir.

Qishloq hududlarida agroturizmni joriy etish quyidagi asosiy iqtisodiy yo‘nalishlar orqali amalga oshiriladi:

- **Gastronomik va degustatsiya xizmatlari:** Sayyohlarga tabiiy sut-qatiq, asal, meva-sabzavotlar, quritilgan mevalar va sharbatlarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri dalada yoki fermada tayyorlanishi jarayonini ko‘rsatish va sotish;
- **Qatnashuvli (faol) agroturizm:** Mehmonlarning meva terish, uzum uzish, asalarichilik jarayonlarini kuzatish yoki an’anaviy non yopish kabi amaliy yumushlarda bevosita ishtirok etishi;
- **Etnografik qishloq uylari (Guest houses):** Mehmonlarni qishloq xonadonlarida joylashtirish orqali yashash va transport xizmatlaridan qo‘shimcha tushum olish.

Mazkur yo‘nalishlarning iqtisodiy mohiyati shundaki, fermer nafaqat xomashyo sotuvchisi, balki yakuniy xizmatlar ko‘rsatuvchi tadbirkor sifatida maydonga chiqadi.

An’anaviy fermerlik va agroturistik fermerlikning qiyosiy iqtisodiy tahlili

An’anaviy qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida hosilning katta qismi ulgurji savdogarlarga (vositachilarga) past narxlarda sotiladi. Agroturizm joriy etilganda esa fermer o‘z mahsulotlarini sayyohlarga chakana (bozor narxidan

yuqoriroq yoki unga teng) narxlarda realizatsiya qiladi, natijada vositachilik marjasi to'liq fermer xo'jaligi ixtiyorida qoladi.

Quyidagi jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, agroturizm modeli fermer xo'jaligining umumiy moliyaviy rentabelligini kamida ikki hissa oshirish bilan birga, hosil nobudgarchiligini sezilarli darajada kamaytiradi.

<u>Ko'rsatkichlar</u>	<u>An'anaviy fermer xo'jaligi</u>	<u>Agroturizmga ixtisoslashgan fermer xo'jaligi</u>	<u>Iqtisodiy farq va samara</u>
<u>Daromad manbalari</u>	Faqat 1 ta (hosilni sotish)	3–4 ta (hosil, joylashtirish, ovqatlantirish, master-klasslar)	Daromad manbalari ko'payadi
<u>Mavsumiylik ta'siri</u>	Juda yuqori (yiliga 1–2 marta hosil)	Mo'tadil (erta bahordan kech kuzgacha xizmatlar)	Moliyaviy oqim barqarorlashadi
<u>Mahsulotni sotish narxi</u>	Ulgurji arzon narx (vositachilar orqali)	To'g'ridan-to'g'ri chakana narxda	Har birlik mahsulotdan sof foyda ortadi
<u>Bandlik darajasi</u>	Mavsumiy ishchilar	Doimiy (oila a'zolari va mahalliy aholi bandligi)	Qishloqda yangi ish o'rinlari ochiladi
<u>Rentabellik darajasi</u>	O'rtacha 12–18%	30–45%	Umumiy rentabellik 2–2,5 barobarga oshadi
<u>Xomashyo nobudgarchiligi</u>	15–20% (saqlash va tashishdagi yo'qotish)	3–5% (joyida iste'mol qilinishi hisobiga)	Mahsulot isrofi keskin kamayadi

Qishloq joylarida agroturizmni rivojlantirishdagi asosiy muammolar

Agroturizm salohiyati yuqori bo'lishiga qaramay, amaliyotda uni keng miqyosda tatbiq etishga to'sqinlik qiluvchi bir qator omillar saqlanib qolmoqda:

- **Muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasining yetarli emasligi:**

Ko'plab istiqbolli qishloq hududlarida ichki yo'llarning ta'mirga muhtojligi, toza ichimlik suvi ta'minoti va yuqori tezlikdagi internet aloqasining pastligi sayyohlar oqimini cheklamoqda.

- **Xizmat ko'rsatish va mehmondo'stlik ko'nikmalarining pastligi:**

Fermerlar va qishloq aholisida turistlarga servis ko'rsatish, chet tillarini bilish, gigiyena va sanitariya talablariga rioya qilish bo'yicha bilim va tajriba yetishmaydi.

- **Moliyaviy resurslar va kreditlash cheklovlari:**

Qishloq uylarini ta'mirlash, milliy ayvonlar qurish yoki sanitariya uzellarini xalqaro talablarga moslashtirish uchun arzon va uzoq muddatli mikroqarzlar hajmi yetarli darajada emas.

- **Marketing va raqamli targ'ibotning sustligi:**

Mavjud agroturistik ob'ektlarning yagona elektron reyestri, onlayn bron qilish tizimlari va xalqaro turistik xaritalarga kiritilmaganligi sababli sayyohlar ulardan bexabar qolmoqda.

Agroturizmning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari

Qishloq hududlarida agroturizm tarmog'ini rentabelli va jozibador sohaga aylantirish uchun quyidagi ilmiy-amaliy chora-tadbirlar tizimini amalga oshirish zarur:

1. **Klasterli agroturistik marshrutlarni shakllantirish:**

Muayyan tumanlarda bitta fermer bilan cheklanmasdan, uzumzorlar, mevali bog'lar, asalarichilik xo'jaliklari va hunarmandlar ustaxonalarini yagona turistik zanjirga birlashtiruvchi "Agromarshrut"lar (masalan, Farg'ona vodiysida anorchilik va bog'dorchilik turlari) tashkil etish kerak.

2. **Soliq va kredit rag'batlarini kengaytirish:**

O'z hududida agroturizm xizmatlarini yo'lga qo'ygan fermer va dehqon xo'jaliklarini dastlabki 3 yil muddatga ayrim turdagi mahalliy soliqlardan ozod qilish hamda qishloq mehmondo'stlik uylarini jihozlash uchun imtiyozli subsidiyalar ajratish lozim.

3. **Mahalliy hunarmandchilik va qayta ishlashni integratsiyalash:**

Fermaga kelgan har bir sayyohga qadoqlangan quritilgan mevalar, shifobaxsh o'tlar, tabiiy asal va milliy hunarmandchilik suvenirларini sotish orqali qo'shimcha qiymat yaratish zanjirini chuqurlashtirish talab etiladi.

4. Agroturizm bo'yicha kadrlar salohiyatini oshirish: Tuman miqyosida fermerlar va ularning oila a'zolari uchun mehmondo'stlik standartlari, xizmat ko'rsatish madaniyati va ijtimoiy tarmoqlar orqali mijozlarni jalb qilish bo'yicha qisqa muddatli amaliy seminarlar tashkil etish zarur.

Xulosa

Qishloq hududlarida agroturizmni rivojlantirish qishloq iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, xomashyo qaramligidan xizmat ko'rsatish sohasiga o'tish va hududiy barqarorlikni ta'minlashning eng tejamkor vositalaridan biridir. Tadqiqot xulosalari shuni ko'rsatadiki:

1. Agroturizm fermer xo'jaliklariga o'z mahsulotlarini vositachilarsiz yuqori narxlarda sotish imkonini beradi va umumiy rentabellikni 30–45 foizgacha oshiradi;

2. Qishloq ayollari va yoshlarini o'z yashash joyida daromadli mehnat bilan ta'minlab, mavsumiy ishsizlik muammosini yumshatadi;

3. Qishloq infratuzilmasining yaxshilanishiga va milliy madaniy merosning saqlanishiga xizmat qiladi.

Taklif etilgan chora-tadbirlarning amaliyotga tatbiq etilishi qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga va qishloq joylarida turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risidagi PF-158-son Farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi "Turizm to'g'risida"gi O'RQ-549-son Qonuni.

3. Abdug'aniyev A., Abdug'aniyev A.A. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. Darslik. — T.: TDIU, 2020. — 340 b.

4. Parmonov Z., Juraev A. O'zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari. // *Iqtisodiyot va ta'lim* jurnali, 2022, № 4, 112–118-b.

5. World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism and Rural Development: A Policy Perspective*. UNWTO Report, Madrid, 2021.

6. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi rasmiy statistik byulletenlari, 2025-y.